

Bída, chudoba, bohatství

Tato 3 slova či kategorie měla čeština odedávna, dosud jsou k dispozici. Ne tak v různých jiných jazycích. V němčině, tedy dalším staletém jazyku českých zemí, jsou z nich patrná pouze dvě slova, chudoba a bohatství: *Armut* und *Reichtum*. Chudoba je opak bohatství. Ale hranice je zde neostrá. A i chudoba, nemluvě o bohatství, zabírá široký pás od slušného života až po hladomor.

V češtině nám jazykový cit říká, že chudí lidé nemají na rozdávání, na rozdíl od bohatých. V takové situaci, tedy že nejsou bohatí, je nemalá část české populace. Patří k ní mnozí lidé bez valných úspor, ale i ti, co sice úspory mají, ale jen díky velké šetrnosti, protože nekupují, co není opravdu nutné – což lze jen pochválit. Mnohem menší část české populace žije v bídě, tedy bez přístupu k věcem a službám považovaným obecně i jimi samými za nezbytné k důstojnému, co možná šťastnému životu.

Rozlišování širokého pojmu chudoba a její podmnožiny bída se asi pod vlivem zejména angličtiny vytrácí. Buď se obě slova považují za synonyma, nebo se pojem „bída“ vůbec nepoužívá, jen „chudoba“ jako překlad „poverty“ (příkladem je https://is.muni.cz/th/qhlyb/Bakalarska_prace). To je ale velká škoda, ztěžuje to nejen komunikaci, ale i samé pochopení problémů a situací, s nimiž se lidé setkávají.

Absence pojmu bída se pak řeší souslovím *Absolute poverty* (podobně v jiných jazycích), absolutní chudoba. V některých českých textech občas asi v tomto významu slovo „bída“ zazní, zřejmě ze stylistických důvodů a proto, že je pro autora dosud nezapomenuté, ale jeho užití zůstává bez vysvětlení, příkladem je přehled <https://is.jabok.cz/do/jabok/954367/955285/955327/Chudoba.pdf> nebo https://is.muni.cz/th/dxd48/Bakalarska_prace_konecna_verze.pdf. K vyjasnění nepomáhá ani stať <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Bída> Jana Kellera opřená o starou anglicky psanou literaturu.

Přítom je rozlišení oněch 3 pojmů tak jednoduché. Citujme citát z knihy Tomáše Halíka „Stromu zbývá naděje“, uvedený v blogu <https://vira-a-veda.webnode.cz/bohatstvi-chudoba-a-bida/> :

„Tradice křesťanského sociálního myšlení odedávna rozlišovala bídu (člověk nemá to, co nutně potřebuje), chudobu (člověk má jen to, co vskutku ke svému životu potřebuje a nic navíc) a bohatství (člověk má víc, než potřebuje).

Bída je považována za zlo, které má být překonáváno či alespoň mírněno všemi rozumnými a spravedlivými prostředky.

Bohatství nevidí jako zlo samo o sobě, ale jako rizikový stav který může vést k zatvrdnutí srdce.

Chudoba pak byla tradičně chápána jako ideální stav pro člověka, který se chce věnovat „duchovnímu životu“: nemusí se rozptylovat přemírou starostí (u kněží v katolické církvi např. starostí o rodinu), ani zápasem o holé přežití, ani odpovědností za správu majetku.“

Kdo na takové rozlišení dosud nezapomněl, rozumí třeba rozšířenému obratu „vymanit se z bídy“. Ten rozhodně neimplikuje, že se v té chvíli člověk stává bohatým. Opakem je „upadnout do bídy“ – to je něco, co může nastat u mnohých chudých, u bohatých jen zřídka (otec s velkým příjmem propadne gamblingu, děti hladoví). Hojnost dalších citátů nabízí stránka (neuvádějící definici bídy) <https://cs.glosbe.com/cs/cs/bída>.

Použití všech 3 pojmů viz dopis Hany Librové reagující na článek v Respektu, <https://www.respekt.cz/tydenik/2008/15/chudoba-a-bida>.

Sousloví „absolute poverty“ lze často překládat právě slovem „bída“, ale neplatí to vždy. Zejména tehdy, když se užívá ve smyslu příjmu na osobu a den či rok. V mnohých dosud existujících

tradičních společenstvích lidé získávají vše potřebné k dobrému životu v rámci své komunity, aniž by nakupovali. Nežijí v bídě, někde žijí i v hojnosti.

Ale i prosté poverty či Armut může být předkládáno jako bída, dle kontextu. Na vině je chybějící kategorie v takových jazycích. Ale ruština ji má, našel jsem ji díky Irině a jejímu ruskému textu o desertifikaci, je to niščeta:

<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B8%D1%89%D0%B5%D1%82%D0%B0>

česky se heslo jmenuje ale hloupě... má být, po nutné editaci, Bída.

https://cs.wikipedia.org/wiki/Extr%C3%A9mn%C3%AD_chudoba

Ale ejhle, anglické heslo Extreme poverty začíná řadou synonym:

„Extreme poverty, deep poverty, abject poverty, absolute poverty, destitution, or penury, is the most severe type of poverty, defined by the United Nations (UN) as "a condition characterized by severe deprivation of basic human needs, including food, safe drinking water, sanitation facilities, health, shelter, education and information. It depends not only on income but also on access to services" (UN 1995 report of the World Summit for Social Development).“

Jak patrně, angličtina má pro bídu jednoslovná označení: <https://en.wiktionary.org/wiki/penury> a <https://en.wiktionary.org/wiki/destitution>. To druhé se dle hledání googlem vyskytuje čtyřikrát častěji (přitom „poverty“ se vyskytuje 1000x častěji než „penury“). Jen se oba pojmy užívají tak málo, že jako by nebyly. Například v anglické verzi encykliky Laudato si' se nevyskytují; u 12 výskytů slova „poverty“ se většinou dle kontextu hodilo pro češtinu právě slovo „bída“, nejen u 2 výskytů ve složenině „extreme poverty“. Viz české 2., korigované vydání:

<https://www.paulinky.cz/obchod/produkt/Laudato-si.html>

Ve velice podrobné a důkladné práci <https://ourworldindata.org/extreme-poverty> se řetězec „destitut“ vyskytuje třikrát. „Penur“ se tam nevyskytuje.